

НАРО́Д — спільнота громадян однієї країни, носій суверенітету та єдине джерело влади в державі. «Народ» є геополітичним терміном, що, на відміну від **нації**, має етнополітичний зміст. Як і нація, Н. — поліетнічний феномен, однак зосереджений не на етнічності, а на соціальності. У сучасній **етнополітичній науці** терміном «народ» найчастіше позначають політичний вимір нації — політичні спільноти, що об'єднують всіх громадян певної держави, незалежно від їхнього етнічного походження, соціального і культурного статусу.

Термін «народ» з'явився як відповідь на спроби відмежування етнічного чинника від політичного об'єднання громадян у межах однієї держави. Дослідники вважають, що Н. — спільнота вищого, ніж нація, рівня, оскільки є комбінацією етнічного і соціального чинників. Водночас цей термін не має чітко визначеного, загальноприйнятого змісту. Спроби позначити ним наднаціональну спільноту, політичну націю наштовхуються на знижене розуміння терміна, успадковане з часів СРСР, коли ним позначали населення певної державної одиниці, не вказуючи на наявність особливого зв'язку між індивідами, які його складають. Якщо під «народом» розуміють сукупність громадян держави, незалежно від етнічного складу, то під «нацією» — сукупність людей, пов'язаних спільною національною ідентичністю, мовою. Відтак належність до нації для індивіда завжди буде значимішою, ніж до деетнізованого народу. Водночас окремі дослідники переконані, що Н. — метаєтнічна цілісність, що створює вищий, ніж національний, рівень інтеграції суспільства. Н. містить не етнічне, а державно-правове навантаження, що впливає з його суверенності у державі.

Н. є явищем соціального плану, в ньому відображено мету — згуртування багатоетнічної спільноти. Однак на пострадянському просторі, з огляду на негативний досвід перебування республік у складі СРСР, формування політичних націй під назвою «народ» досить компліковане. У наднаціональній радянській імперії термін «народ» використовували для позначення націй, що призвело до плутанини у термінах. Під час перших 10-ти р. державотворення законодавці тенденційно

продовжували ним користуватися. Лише згодом було подано тлумачення Н. як політичної нації, до складу якої входять українська нація, меншини національні та всі етнічні групи, що населяють країну. В преамбулі до Конституції України 1996 вміщено визначення Н.: «Верховна Рада України від імені Українського народу — громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення...». Отже, у Конституції творення держави подано як результат самовизначення українського народу, політичної нації. Проте після перемоги на президентських виборах В. Ющенка в Україні спостерігалася, з одного боку, етнізація всього політичного процесу, з іншого — відхід від позначення політичної нації терміном «народ» (глава держави унікав його, щоразу звертаючись до громадян України як до нації, а не до Н.). Ймовірно, широкий вжиток цього терміна за радянських часів унеможливив використання його для позначення політичної нації не лише в Україні, а й в інших пострадянських державах. Так, Казахстан також відійшов від поняття «народ Казахстану», що поєднує всіх громадян, які репрезентують чисельні етнічні групи країни, зафіксовані в його Конституції 1995. У 2004 Президент Казахстану заявив про формування казахстанської нації як політичної спільноти, що інтегрує представників усіх національностей, які населяють країну. Таким чином, у Казахстані своєрідно відійшли від етнічного терміна «казахська нація» і винайшли заміник дискредитованого терміна «народ» у формі «казахстанська нація».

Рекомендована література

1. Основи етнодержавознавства: Підруч. 1997;
2. Етнос. Нація. Держава: Україна у контексті світового етнодержавницького досвіду. 2000;
3. Вітман К. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми. 2007 (усі – Київ).

І. О. Кресіна, В. А. Явір

Бібліографічний опис:

Народ / І. О. Кресіна, В. А. Явір // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-71245>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).